

I N L E I D I N G.

De menigvuldige nieuwe en belangrijke ontdekkingen van Landen en Volken, welke in de laatste helft der vorige eeuw gedaan zijn, hebben onze kennis van den Aardbol grootelijks vermeerderd, en de wetenschappen verrijkt.

Het Publiek itelde een algemeen belang in deze soort van lectuur; en, naar mate de ééne beschrijving van nieuw ontdekte landen, in menigvuldigheid van nieuwe voorwerpen, betrekkelijk tot de Natuurlijke Historie, boven de andere uitmuntede; of naar mate derzelver speculatieve geest de aandacht van een gedeelte van het publiek vestigde op Commerciale, Landbouwkundige of Staatkundige bespiegelingen, naar dezelve mate ook werd de ééne dezer beschrijvingen boven de andere, als meer of minder belangrijk, aangemerkt.

A

On-

Onder alle de Ontdekkingen, welke gedurende het genoemde tijdperk aan het Publiek zijn bekend geworden, munten inzonderheid uit de menigvuldige en gewigtige Ontdekkingen welke de groote *COOK*, op zijne Reizen rondom den Aardbol gedaan heeft; zijne belangrijke berigten hebben eenen overvloed van stoffe opgeleverd tot onderhoud en nasporing van alle beschaafde menschen.

De Staatsman, de Landbouwkundige, de Koopman, de Beoefenaar der Natuurkunde, de Wijsgeer, ja alle klasfen van menschen kunnen uit zijne berigten stoffe opzamelen, om hunne denkbeelden en hun verstand te oefenen, hunne speculation te vestigen, hunne ontwerpen te realiseren, en dezelve toepasselijk te maken op zulke gedeelten van den Aardbol, en op zoodanige voorwerpen, als met hunne neigingen en omftandigheden het meest overeenkomen.

Maar bovenal hebben de drie eerstgenoemden de gewigtigste resultaten uit de berigten van dien grooten Land- en Volkontdekker, en van de zoodanigen, die zijne voetstappen gevolgd zijn, kunnen afleiden, en hunne speculation in zulk eene ruime mate kunnen uitbreiden en vestigen, dat men alnog met geene mogelijkheid kan berekenen, tot welke belangrijke besluiten en gevolgen dezelve door den tijd zullen kunnen aanleiding geven.

Ook heeft de ondervinding dit bevestigd; de speculatieve geest der Engelsche Staatsleden heeft aan het uiterste einde des Aardbols, in het Oosten, de

ge

gewichtige nieuwe Kolonie van *Nieuw Zuid-Wallis* doen vestigen; hoezeer ook het kortzigtig Publiek, tot nog toe, de noodzakelijkheid en de voordeelen dezer ter nederzetting niet in staat geweest is te beoordeelen.

Aan het tegenovergestelde uiterste des Aardbols, op de Noordwest-kust van Amerika, en op de eilanden des Noordelijken door *COOK* ontdekten grooten Archipelagus, gelijk ook op meer andere groepen van Eilanden, heeft zich zedert dien tijd, door des evengenoemden grooten Reizigers onderrigtingen, voorflagen en aanmaningen, een nieuwe tak van handel in Pelterijen geformeerd, welke voor den handel op *China* en de gevolgen van dien, van het grootste gewigt is, en waarvan voornamelijk de Noord-Amerikanen, door nijverheid geleid en aangespoord, aanmerkelijke voordeelen trekken, welke nog buitengemeen kunnen vermeerderen, en door ieder handeldrijvend Volk in gelijke mate genoten kunnen worden, indien het slechts, de voorflagen van *COOK* en andere Wereld-omzeilers volgende, aldaar Kolonien sticht, in Pelterijen handelt, of zich op de Vischvangst enz. toelegt.

Hieruit laat zich gereedelijk afleiden, dat gewigtige ontdekkingen van die natuur aanleiding kunnen geven tot groote gebeurtenissen; en naar mate de gevolgen van min of meer belang en applicatie kunnen zijn, naar die mate behooren wij ook zulke be-
rigten te waarden. Het groote doelwit van zoo-

danige gewigtige ondernemingen, welke de kunde des Aardbols vermeerderen en de wetenschappen verrijken, is derhalve — het menschedom te onderrigten en hetzelfde nuttig te zijn. Het laatste kan op verschillende wijzen geschieden, gelijk wij hier voren aangemerkt hebben.

Dan, ook aan eenen anderen kant beschouwd, zijn de voordeelen, waar toe ontdekkingen en beschrijvingen van niet of weinig bekende landen aanleiding kunnen geven, onberekenbaar. Het Publiek verkrijgt daardoor meerder smaak in zoodanige foort van lectuur, en het kan alsdan niet misfen, of verscheiden opmerkzame lezers zullen overwegen, op welke wijze, volgens hunne neigingen en speculaties, daaruit voordeelen te halen zijn; deze overwegingen zullen sommigen wederom opmerkzaam maken en aansporen tot onderzoek, in hoe verre ook andere landen stof aanbieden tot verbeteringen, en in hoe verre de verkregene informatien daarop toepasselijk mogten zijn, om tot een meer nuttig gebruik aanleiding te geven; — het zij men vreemde producten met voordeel aldaar invoere en naturalisere, waardoor somtijds de inkomsten van landen met millioenen guldens vermeerderd kunnen worden, zelfs door zoodanige voortbrengfelen, als in den eersten opslag van weinig beteekenis schijnen te zijn, waarvan wij in verscheidene landen van Europa de treffendste bewijzen hebben; als, bij voorbeeld, door den aanbouw van vreemde Graan- Peul- en
Aard-

Aardgewasfen, Boom- en Grasfoorten, Klaver en dergelijken; — of dat men het bouwen van den grond, het aankweeken en bewerken van sommige produkten, op eenen meer eenvoudigen voet bringe, het geen in vele landen, voornamelijk in het warme klimaat, fomtijds van veel voordeel zoude kunnen zijn; — of het zij, eindelijk, dat men verbeteringen zoeke daar te stellen, door het invoeren van nuttige Dieren, enz.

Hierdoor heeft zich dan ook de zucht tot reizen in, en het befchrijven van zulke landen verbreid, welke gedeelten van het yaste land uitmaken, en echter tot nog toe weinig bekend waren, zoo wel ten aanzien van hunne plaatselijke gefteidheid, voornamelijk wat de binnenlanden betreft, als met betrekking tot de Natuurlijke Hiftorie, de voortbrengfelen van den grond, enz.

Onder de aanmerkelykfte landen des Aardrijks, en waarop federt eene reeks van jaren de aandacht van het Publiek voornamelijk is gevestigd geweest, behoort buiten twijfel de Bataaffche Volkplanting de *Kaap de Goede Hoop*, uitmakende den zuidhoek van Afrika. Sedert de laafte dertig jaren heeft het Publiek eene menigte befchrijvingen van dit land in het licht zien verfehijnen; deels opgefteid door dezulken, die zelve reizen in de binnenlanden deden, en gevolgelijk, zoo als men gewoonlijk zegt, uit eigen oogen zagen, en gedeeltelijk door anderen, welke, hoezeer maar anderen raad plegende, en

het land nooit zelve gezien hebbende, echter, naar mate van hunne talenten, inzigten, en het belang hetwelk zij in den welvaart van dit land velden, uit de opgegevene berigten gezonde resultaten afleidden, en het nut en de voordeelen aanwezen, welke deze landstreken, door eene verstandige applicatie der vereischte hulpmiddelen, kunnen opleveren.

Ondertuschen heeft de ondervinding gelcerd, dat vele dezer beschrijvingen grootendeels het merk van onnaauwkeurigheid dragen, en verkeerde informatien bevatten; doordien sommige reizigers en schrijvers zich hebben laten misleiden door Kaapfche ingezetenen, welke daarbij belang hadden, of wegens eigen bekrompen kennis niet in staat waren goede informatien te geven; terwijl, eindelijk, andere Schrijvers, door particuliere of staatkundige redenen daartoe genoopt, aanmerkenswaardige zaken verzwegen, en zulke informatien hebben verspreid als met hunne bijzondere inzigten overeenkwamen.

Onder de publicke Schrijvers, die de Kaapstad en de binnenlanden van Zuid-Afrika hebben beschreven, vindt men Kapenaars, Hollanders, Duitschers, Zweden, Franschen en Engelschen.

De oogmerken en informatien van alle die Schrijvers zijn natuurlijk even zoo verschillende, als de beweegredenen geweest zijn, welke hun genoopt hebben om reizen in de binnenlanden te doen, of over dit gewest te schrijven.

Ter-

Terwijl,

- 1°. een gedeelte dezer beschrijvingen zijne geboorte verschuldigd is aan de zucht voor de bewerking der Natuurlijke Geschiedenis, of laten wij liever zeggen van sommige gedeelten derzelve, blijkens de werken van SPARMAN, LE VAILLANT, enz.;
- 2°. hebben sommige berigten hunnen oorsprong in toevallige omstandigheden, doordien reizigers, welke op hunne zeetogten uit Europa naar de Indiën, of van daar terug, de *Kaap de Goede Hoop* aandeden, eenigen tijd hun verblijf aldaar hielden, en, het zij met oogmerk om dit gedeelte van Afrika nader te doen kennen, het zij alleen tot tijdverdrijf, eenige gedeelten van het land doorreisden, hunne waarnemingen hebben medegedeeld; onder welken 'er sommigen gevonden worden, welke, om hunne landbouw - handel- en staatkundige aanmerkingen en juiste aantekeningen, de aandacht van het Publiek, en vooral die van het Bataafsch Gouvernement, dubbel waardig zijn; tot welke klasse van Schrijvers behooren THUNBERG, STAVORINUS, GRANDPRÉ, enz., offchoon gezegde voorwerpen hun bijzonder doel niet schijnen geweest te zijn;
- 3°. zijn eenigen dezer land - of reisbeschrijvingen voortgekomen uit een' zamenloop van niet minder toevallige omstandigheden, welke of parti-

culieren hebben aangefpoord om zulke togten te ondernemen, als, bij voorbeeld, de reize in het *Kafferland* door JACOB VAN REENEN, met het bij zich hebbend gezelschap van Kaapsche landlieden, geweest is, om het overfchot der manschap van het verongelukte Engelsche Oostindische schip *The Gros Venor* optezoeken; of de Kaapsche Regering hebben gedisponeerd dezelve te doen ondernemen, om bijzondere informatien van een gedeelte der binnenlanden te verkrijgen, gelijk men ziet in de reize van HOP, enz.; of zij hebben ook wel het oogmerk gehad, om een zeker getal Hoornvee, van binnenlandsche Volken, voor rekening der Regering in te ruilen, gelijk zulks heeft plaats gehad in de Reize van TRUTER en SOMMERVILLE, noord-oostwaards van de *Kaapstad*, over de *Oranje-rivier*, in het land der *Briquas* of *Boshuana's*;

- 4°. zijn door de Kaapsche Regering, of door hooge Amptenaren, die zich eenigen tijd in de Volkplanting hebben opgehouden, het zij als Commissarisfen of anderzins, zekere informatien publiek gemaakt, welke, zoo als men ligtelijk kan denken, opgesteld zijn in den geest der tijd, en de Kolonie affchilderen gelijk men dezelve aan het Publiek wilde doen kennelijk worden, alles met oogmerk om het beftuur aldaar naar goedvinden interigten; zoodanig zijn de

WER-

werken van NEDERBURCH, gewezen Commisfaris Generaal, en van RIJNEVELD, gewezen Fiscaal, enz.;

- 5°. eindelijk vindt men onder deze befchrijvingen twee, welke in hun doelwit en inhoud van alle de anderen verschillen, doordien zij met het bepaalde opzet om de Kolonie ftaatkundig te befchouwen, gefchreven zijn, en vele goede landbouwkundige, commerciele, militaire en andere informatien bevatten, en het Publiek in dien zin het belangrijke dezer Volkplanting gedeeltelijk doen kennen; namelijk de voortreffelijke werken van den Engelfchen Schrijver BARROW, Secretaris van Lord MACARTNEY, en van GIJSB. KAREL VAN HOGENDORP, Oud Raad en Penfionaris der Stad *Rotterdam*.

Naardien het thans mijn oogmerk niet is om over de waarde van alle de genoemde werken te handelen, zal ik in het algemeen slechts aanmerken, dat men weinige van die boeken, welke over de *Kaap* gefchreven zijn, zal vinden, waarin niet iets wetenswaardigs gezegd wordt. Doch daar de *Kaap*-Kolonie in vele opzigten jaarlijks importante veranderingen ondergaat, zoo zijn vele informatien, welke men in fommige werken vindt, thans nutteloos geworden, en hebben zelfs den fchijn van echtheid verloren, dewijl de befchrevene voorwerpen zich thans geheel anders voordoen dan voorheen. Ver-

scheidene dezer werken zijn derhalve voor het Publiek minder belangrijk geworden, dewijl men den tegenwoordigen staat der Kolonie daaruit niet kan leeren kennen, en nog veel minder geïnformeerd wordt tot welken trap van voorspoed en belang voor het Moederland deze Kolonie zoude kunnen gebragt worden. Daarentegen is het werk van den Heer VAN HOGENDORP, ten opzichte van deze Republiek, en dat van den Heer BARROW, ten aanzien der Engelsche Natie, voornamelijk geschreven om de voordeelen aan te wijzen, welke uit deze Kolonie zouden te wachten zijn, wanneer men behoorlijk gebruik maakte van zoodanige nuttige informatien en voorflagen tot verbeteringen, welke in verscheidene beschrijvingen derzelve voorkomen. Hieruit heeft dan ook, niet alleen de Staatsman, maar zelfs ieder opmerkzame lezer, reeds voorlang de gewigtigste gevolgen kunnen vooruitzien; naardien ten aanzien van het staatkundig belang dezer Volkplanting, (het geen een gevolg van derzelve gunstige ligging ten opzichte van andere landen is), de meestgegronde en belangrijke ontwerpen van verscheiden aard gemakkelijk opgegeven, en naar de behoeften van den Moeder-Staat gewijzigd kunnen worden.

Hiervan is het ook, dat reeds sedert verscheidene jaren het Staatsbestuur dezer Republiek zijne aandacht heeft gevestigd op verbeteringen, welke in derzelve Bezittingen in de beide Indiën, en voornamelijk in deze Volkplanting, zouden kunnen ge-
maakt

maakt worden ; terwijl eene menigte Ingezetenen zich hebben beijverd , Memorien en Voordragten bij het Bestuur in te leveren , en anderen de Natie door middel der drukpers hebben ingelicht omtrent hare belangen te dezen aanzien , en middelen hebben voorgeslagen tot verbetering en opbeuring van den Kolonialen welvaart,

Deze overwegingen hebben ook reeds voor verscheidene jaren mijne attentie zich doen vestigen op den staat van Nederlands Bezittingen in de beide Indiën , en mij doen opmerken , dat dezelve alle , de ééne meer , de andere minder , voor zulke gewigtige verbeteringen vatbaar zijn , dat het provenu daarvan een schat voor den Nederlandfchen handel , en voor 's Lands Finantien eene onuitputbare bron van inkomsten zoude kunnen worden , geschikt om den droevigen staat van deszelfs Finantien te verbeteren en door den tijd geheel te herstellen.

Daar het mij echter toefcheen , dat onder alle de Bezittingen dezer Republiek in andere Werelddeelen , naauwelijks eene Kolonie beter geschikt zoude zijn voor gewigtige verbeteringen dan de *Kaap de Goede Hoop* , zoo wel uit hoofde van derzelver gezond , en voor de Europeanen zoo gunstig klimaat , als van de bijna onmeetbare uitgestrektheid van thans onbebouwde , edoch voor de cultuur van kostelijke voortbrengfelen zeer geschikte landerijen ; gelijk mede wegens hare voordelinge ligging tot den Oostindischen handel ; ja dat deze Kolonie zelfs tot de

voor-

voornaamste Stapelplaats van koopgoederen tus-
schen Europa en de beide Indiën geschikt zoude
zijn; zoo heb ik mijne attentie bijzonder op deze
Volkplanting gevestigd, en in het jaar 1795 eene
ampere Memorie opgesteld en aan het Gouvernement
ingeleverd, behelzende hoofdzakelijk de oprigting
van twee importante Militaire Koloniën, de ééne
aan de *Kaap de Goede Hoop*, door welke de West-
indische Bezittingen met guarnizoen voorzien en be-
schermd zouden kunnen worden; de andere op de
Noordwest-kust van *Nieuw-Holland*, op het zoo-
genaamde *Van Diemensland*, met het zelfde oog-
merk ten opzichte der Oostindische Bezittingen; als
zijnde deze landftreken, hoezeer tot nog toe bijna
geheel onbekend, echter van wegen hare ligging,
klimaat, en de voortbrengfelen welke aldaar waar-
fchijnlijk gekweekt zouden kunnen worden, met de
Kaap-Kolonie eenigzins gelijk te achten; terwijl het
belang van deze laatstgenoemde landen voor Mili-
taire standplaatfen ten opzichte der defenfie van de
Oostindische Bezittingen dezer Republiek van des te
meerder waarde is, naardien haar afstand van het Ei-
land *Java* slechts omtrent acht tot veertien dagen
zee-reizens, of vier honderd Hollandfche mijlen be-
draagt.

De omftandigheden hadden echter toen ter tijd de
aandacht van het Staatsbestuur op andere voorwer-
pen dermate gevestigd, dat mijne voorftellen geene
uitwerking konden hebben, terwijl, indien dezelve
da-

dadelijk ter uitvoering hadden kunnen gebragt worden, waarschijnlijk de Engelschen de *Kaap* niet zoo naauwkeurig zouden hebben leeren kennen als na dien tijd geschied is, en niet minder waarschijnlijk noch *Ceylon* noch onze *Westindische Bezittingen* in handen des vijands zouden overgegaan zijn.

De rampzalige oorlogen welke federt zijn opgekomen, en de vermeestering der bezittingen van dezen Staat in de Indiën, hebben nog minder vooruitzigt overig gelaten om met ernst aan de verbetering onzer Volkplantingen te denken.

In het midden nogtans der algemeene rampen, waarin de Bataafsche Natie zoo rijkelijk deelde, bleef het Staatsbestuur dezer Republiek immer zijne aandacht vestigen op derzelver buitenlandsche bezittingen, en nam, voor zoo verre de toenmalige tijdsomstandigheden zulks gedoogden, de noodige maatregelen ter bescherming harer Volkplantingen; terwijl derzelver toekomstige verbeteringen in gunstiger tijden, en na den herstelden vrede, een voor naam point der deliberatien van het Staatsbestuur bleven uitmaken; ten gevolge waarvan dan ook voor eenige jaren door hetzelfde een verbeterd stelsel is aangenomen, en nieuwe chartres gearresteerd zijn, waarnaar in het vervolg de Kolonien bestuurd zullen worden.

Ondertusfchen vermeerderden de rampspoeden, door den oorlog aangebragt, dagelijks; de algemeene lasten werden drukkender voor de Ingezetenen,
naar

naar mate de gelegenheid scharfer werd om zich te generen of de noodige middelen van bestaan te vinden; vertier en binnenlandfche handel kwijnden; de zechatdel was met een totaal verval bedreigd, en 's Lands Finantien bijna geheel geruineerd; terwijl duizenden Ingezetenēn, zoo wel onder de aanzienlijksten en rijkfte familien, als onder den arbeidzamen burgerftaat, in de algemeene rampen deelende, geen uitzigt hadden om hunnen toefland te verbeteren.

Deze kommervolle ftaat van zaken moest natuurlijk menigen voorftander van 's Lands welvaart zijne aandacht doen vestigen op middelen van herftel der tegenwoordige rampen, en herfeving, zoo veel mogelijk, van den ouden voorfpoed; en dit moest natuurlijk aanleiding geven om zich deze bekende waarheden te binnen te brengen, dat de rijkdom eenes Staats is gelegen in den bloei en welvaart zijner inwoneren, waarvan de hoofdbronnen te vinden zijn in derzelve werkzaamheid, en in alles wat aanleiding geeft tot bevordering van burgerlijke hantering en nijverheid, tot uitbreiding van den handel in andere landen, inzonderheid in zoodanige oorden, waar men eene menigte kostelijke producten tegen geringe betaling kan bekomen, of wel in ruiling tegen zulke goederen, welke het Vaderland in overvloed bezit, en daarin dus van geringere waarde zijn.

Het kon ook niet misfen, of in een land, hetwelk

voorheen door den Koophandel, Zeevaart en Kolonien was rijk geworden, moesten die zelfde bronnen van zijnen voormaligen bloei, thans in de eerste plaats in aanmerking komen als middelen tot herstel zijner tegenwoordige rampen; en als een gevolg daarvan moest men ontwaren, dat de zeehandel als nog den Koopman, den Reeder van schepen niet alleen, maar zelfs ook den Fabrikant, den Kunstenaar en den Ambachtsman, de zelfde voordeelen als voorheen aanbiedt; en men moest bij gevolg deszelfs uitbreiding aanmerken als het geschikteste en eenige middel om alle de Ingezetenen, van welken rang ook, te doen welvaren, het schamele gemeen zelfs een genoegzaam levensonderhoud te bezorgen, en alles in staat te stellen tot het opbrengen der noodige belastingen, welke 's Lands schatkist vereischt, om in de gewone en buitengewone behoeften te voorzien.

Maar bovendien moest men zich overtuigen, dat door zulk eenen bloeienden zeehandel de belastingen der Ingezetenen, welke, hoe noodzakelijk ook, echter zeer drukkend zijn, merkelyk zouden kunnen verminderd worden; naardien zulk een handel te regt is aan te merken als eene onuitputbare bron, waardoor de schatten van alle Werelddeelen voor een gedeelte regelregt in 's Lands schatkist vloeijen.

Immers bedragen de in- en uitgaande regten, het transit, benevens de inwendige consumptie, het importantste gedeelte van 's lands inkomsten in handel

deldrijvende Staten. De erkenning van deze waarheden moest ons derhalve natuurlijk het besluit doen opmaken, dat, hoe meer een Staat door de uitbreiding van den handel zijner inwoneren, zich vreemde produkten weet te verschaffen en wederom te verdebiteren, om zoo veel meer ook zijne inkomsten zich zullen vermeerderen.

Twederlei zijn de middelen om hiertoe te komen: vooreerst, om de meestkostbare produkten uit eigene kolonien en etablissementen te doen overkomen; of, ten tweede, zich dezelve te bezorgen door eenen ruilhandel met vreemde landen.

Betreffende het eerste middel, het trekken van produkten uit eigene bezittingen en etablissementen, hierop merk ik aan, dat, daar men op deze wijze met geringe kosten zich groote voordeelen kan bezorgen, men vooral dient te letten om de natuurlijke voortbrengselen dier landen zoo veel mogelijk te doen vermenigvuldigen, en, is het mogelijk, te verbeteren door eene vlijtige en gepaste aanmoediging van cultuur en industrie; en voorts om zoodanige landen bovendien te verrijken met voordeelgevende produkten uit andere landen, welke voor het klimaat en den grond geschikt zijn.

Deze aanmerkingen leiden van zelve tot een onderzoek, of, en in hoe verre de bezittingen van den Staat in andere Werelddeelen, tot het bereiken der gezegde oogmerken geschikt zijn; zoo niet, waar, en in hoe verre zich dan elders eene voordeelige

lige gelegenheid mogt opdoen, om zich Kolonien aan te schaffen, welke beter aan zoodanige oogmerken zouden beantwoorden. Veel licht ontvangt men ten aanzien van het laatste uit de belangrijke nieuwelings gedane ontdekkingen van landen en volken, welke, met de beschrijving van derzelver klimaat, voortbrengfelen, enz. in de reisbeschrijvingen gevonden worden; bij voorbeeld, gelijk hier voren reeds is aangemerkt, ten opzichte van de stichting der nieuwe Kolonie van *Nieuw Zuid-Wallis*, en den handel op de Noordwest-kust van Amerika. Het eerste daarentegen leeren wij alleen kennen door een naauwkeurig onderzoek van den waren aard en tegenwoordigen toestand der etablissementen en bezittingen van den Staat in andere Werelddeelen.

Voor zoo verre deze kennis te halen is uit de particuliere beschrijvingen welke van deze etablissementen voorhanden zijn, zal het den oordeelkundigen lezer weinig moeite kosten, de gegronde, ware en belangrijke informatien te onderscheiden van dezulken, welke ongegrond, valsch, of van geen belang zijn, hoedanige niet zelden voorkomen in sommige werken, die over de bijzondere buitenlandsche bezittingen van den Staat geschreven zijn. Zal de beoordeeling van landen, welke als eenigzins aanmerkelijk voorkomen, met naauwkeurigheid geschieden, dan moeten dezelve uit een staat- of landbouwkundig, of wel uit een commercieel of militair

oogpunt beschouwd worden; en het is naar het belang dat zij, in de eene of andere dezer betrekkingen, hebben, dat men derzelver waarde moet vaststellen of aanmerken. Naardien nu deze beoordeeling niet dan met hulp van verscheidene wetenschappelijke kundigheden kan geschieden, zal het door eene gepaste aanwending van dezelve ligtelijk blijken, welke informatie, en daaruit afgeleide beoordeelingen, als gegrond kunnen worden aangenomen, en welke daarentegen op verkeerde principes, vooroordeelen, onkunde of bijzondere oogmerken berusten, en gevolglijk verworpen behooren te worden.

Wanneer wij nu op zulk eene wijze de menigvuldige beschrijvingen, welke van de Bataafsche Volkplanting de *Kaap de Goede Hoop* voorhanden zijn, onderzoeken, zullen wij in dezelve, hoezeer versprooid, eenen toereikenden schat van goede aantekeningen en onderrigtingen vinden, welke ons in staat zullen stellen een algemeen denkbeeld dezer Volkplanting te ontwerpen, en op goede gronden te beoordeelen, of dezelve in het vervolg nog langer als een lastpost voor dezen Staat zal dienen beschouwd te worden, dan of zij behoort aangemerkt te worden als een voornaam hulpmiddel om de Nationale welvaart te bevorderen en 's Lands finantien te verbeteren.

Zoodanig herhaald onderzoek heeft mij reeds eerst verscheidene jaren overtuigd, dat, wanneer het

Oppert

Opperbestuur dezer Republiek met ernst wilde ondernemen, de gezegde Volkplanting te verbeteren, en dezelve tot dien trap van cultuur en voorspoed te brengen, waarvoor zij vatbaar is, zij de schoonste gelegenheid zoude aanbieden, om duizenden geschikte en werkzame menschen derwaarts over te voeren, aldaar te vestigen, en hun gelegenheid te geven om een goed bestaan te vinden, terwijl alsdan de Kolonie zelve voor millioenen schats aan produkten voor den koophandel en den uitvoer naar deze Republiek zoude opleveren.

Het scheen mij toe, dat het Opperbestuur zulks aanvankelijk zoude kunnen werkstellig maken door twee middelen; vooreerst door het vestigen van Militaire Kolonien, gelijk hier voren reeds gezegd is, om door dezelve en onder hunne directie, landerijen te laten cultiveren, zoo wel tot eigen voordeel dier Militaire Kolonisten, als ten voordeele van het land, hoofdzakelijk bestemd zijnde tot onderhoud en vermeerdering der militaire magt, en gedeeltelijk door dezelve, in verschillende distrikten van dat uitgestrekte land, proeven te doen nemen met zoodanige produkten, als, uit andere landen en Werelddeelen daarheen overgebragt, waarschijnlijk zouden kunnen worden genaturaliseerd, en gelegenheid geven om de meestkostbare produkten voor den uitvoer te vermeerderen; terwijl, onder toezigt en bescherming van deze zelfde militaire magt, aanzienlijke Veefokkerijen, voor rekening van den Lan-

de, of wel tot verhooging der salarissen van de hooge Amptenaren aangelegd, en onderhouden zouden kunnen worden.

Het tweede middel zoude bestaan in het vermeerderen der bevolking in de Kolonie, door het derwaarts zenden van geschikte, vlijtige en bekwame Landbouwers, Ambachtslieden en dergelijken, uit Europa; ten welken einde het Opperbestuur de inwoning en het burgerregt zoude kunnen vergunnen aan alle zoodanige bruikbare personen, als in staat mogten zijn, om aan hetzelfde Opperbestuur, of aan den Raad der Afstatische Bezittingen en Etablissemten, of aan de Kaapsche Regering te doen blijken, dat zij zich in de Kolonie gereedelijk zouden kunnen generen, zonder ten laste van den Lande te komen, terwijl de Kaapsche Regering hun in Gehuchten, Dorpen of Steden, landerijen zoude kunnen aanwijzen, waardoor de cultuur en industrie verder uitgebreid, en de tegenwoordige Kaapsche Kolonisten in den landbouw beter onderrigt, en daartoe aangemoedigd zouden kunnen worden.

Verder considererende, dat geene landen, zelfs niet de allervruchtbaarsten, tot eenen hoogen trap van cultuur en voorspoed kunnen gebragt worden, wanneer 'er geene genoegzame gelegenheid wordt gevonden tot vertier en uitvoer van de produkten, en te gelijker tijd tot het invoeren van alle zoodanige noodwendigheden, als tot den landbouw of het bestaan der Ingezetenen vereischt worden, waar-

van

van vele vruchtbare landen in onderscheidene gewesten van Europa, als *Polen, Hongarijen* enz., de voorbeelden opleveren; — dat echter de middelen tot dezen noodigen uit- en invoer, zoo wel als de werkzaamheden hier toe vereischt wordende, niet zoo zeer bij den Souverein zelven, of bij het Bestuur der Gewesten, maar voornamelijk bij vermogende en ondernemende Commercianten gezocht moeten worden; — zoo mag men van het Opperbestuur verwachten, dat hetzelfde voornamelijk zoodanige kundige en ondernemende particulieren zal willen aansporen, en dezelve, zoo door gepaste begunstigingen in den handel, als door concessien van ruime landerijen enz., aanmoedigen om de cultuur, den handel en voorspoed van deze Volkplanting door derzelver medewerking te helpen bevorderen; waaruit dan, nevens andere, de volgende hoofddeelen voor den Staat zouden kunnen ontstaan.

Vooreerst zouden alsdan zoodanige groote ondernemers, om hunne ruime landstreken te doen cultiveren, en voor zichzelf de meestmogelijke voordeelen daarvan te trekken, genoodzaakt zijn, vele Europeische Kolonisten van allerlei beroep en hantering succesfelijk naar de Kolonie over te brengen; waartoe zij ook het best in staat zouden zijn, aangezien buitendien hun voordeel zoude eischen, verscheiden schepen uit te rusten en naar de Kolonie te zenden, om de landsprodukten, tot den uitvoer naar deze Republiek, of tot eenen buitenlandchen

slijthandel geschikt, te doen afhaken; waardoor zulke Ondernemers dan de beste gelegenheid zouden hebben, om met de minste kosten een aanzienlijk getal Kolonisten succesfelijk naar de Volkplanting over te brengen; terwijl, wanneer de produkten van uitvoer in de Kolonie vermeerderen, niet alle uitgaande schepen uit deze Republiek aan particuliere kooplieden toebehoorende, een volle cargafoen aan koopgoederen naar de Kolonie zouden kunnen overbrengen, en gevolgelijk genoodzaakt zouden zijn gedeeltelijk met ballast geladen uit te varen; in plaats van welke de schepen van gezegde Ondernemers alsdan bovendien vee, gereedschappen en dergelijken tot eigen gebruik als lading zouden kunnen medenemen; waardoor dan de bevolking der Kolonie, door geschikte nijvere Europeanen wel ras genoegzaam vermeerderd, en daardoor in het algemeene hoofdgebrek der Kolonie, namelijk aan nijvere handen, voorzien zoude kunnen worden.

Ten tweede, zouden de produkten, voor den handel en uitvoer geschikt, alsdan spoedig vermenigvuldigen; waardoor 's Lands schatkist, door de in- en uitgaande regten, de openbare verkoopingën, als anderzins, aanzienlijke inkomsten zoude verkrijgen.

Ten derde, zouden 's Lands kasfen, door de belastingen, afgiften of verpondingen van landerijen, alsmede door tienden van produkten, enz., **aanmerkelijk vermeerderd kunnen worden, wanneer**
men,

men, namelijk, de ruime landstreken liet cultiveren, welke thans in wildernis liggen, en aan niemand eenig voordeel aanbrengen.

Ten vierde, zoude daardoor een geschikt middel worden aan de hand gegeven, om de overvloedige groote en kleine kapitalen, welke anders veelal in buitenlandsche fondsen belegd worden, tegens ruime intresen te emploijeren in den Kolonialen landbouw en handel, tot meerder voordeel en met meerder zekerheid voor de eigenaren, zoo wel als voor de gansche Maatschappij, hetgeen, des noodig, gemakkelijk zoude kunnen betoogd worden.

Ten vijfde, zouden daardoor eene menigte Ingezetenen dezer Republick van allerlei beroep, zoo wel als vreemdelingen, die hun bestaan alhier komen zoeken, of welke door de tijdsomstandigheden van oorlog, revolutien, als anderzins, uit hun land verdreven zijn, nevens vele verarmde huisgezinnen, welke voor dezen in dit land den kost vonden, en thans tot last der gemeente strekken, in de *Kaap*-Kolonie hun bestaan kunnen vinden, alwaar een overvloed van goede en bruikbare landerijen slechts wacht naar nijvere handen om dezelve te ontginnen; hetgeen zulke lieden, op eenen zekeren voet, zonder groote onkosten en met het beste vooruitzigt, zouden kunnen ondernemen, indien zij hieromtrent met zoodanige personen, als de ontginning van ruime landstreken zouden willen bevorderen, billijke, en ten wederzijdschen voordeele strek-

kende schikkingen wisten te maken ; hetgeen dan zeker ééne der krachtigste hulpmiddelen zoude zijn ter bevordering van Nationale welvaart.

Over deze en dergelijke onderwerpen verscheidene malen in gesprek geweest zijnde met Staatsleden, heb ik toenmaals gelegenheid gehad om te bemerken, dat het Staatsbestuur vooreerst nog niet gegengen scheen, om voor 't gemeene land nieuwe etablissementen aan de *Kaap* te stichten, daar men oordeelde den staat der Kolonie aan het Opperbestuur alsnog niet genoeg bekend te zijn om tot zulke gewichtige ondernemingen te besluiten; weshalve het te hopen is, dat het Staatsbestuur thans, door de menigvuldige publieke informatien, zoo wel als door de particuliere memorien, voordragten en berigten, welke sedert dien tijd bij hetzelfde zijn ingekomen, zich beter in staat zal bevinden de noodzakelijkheid en het belang te bevroeden, om alle zoodanige middelen te doen werken, welke kunnen bijdragen tot den voorspoed dezer Kolonie, en om daardoor de Nationale welvaart te bevorderen.

En offchoon 'er nog veel ontbreekt om den waren staat der Kolonie in alle deszelfs details te kennen, is het echter te hopen, dat de tot hiertoe gegevene berigten toereikende zullen zijn, om, op het voetspoor der laatste besluiten van het Staatsbewind ten opzichte der Kolonie, ook de verdere hoofdverbeteringen spoedig te introduceren, de nadeeligste gebreken te verhelpen, en bovenal te zorgen, dat de
be-

bevelen van den Souverein geëerbiedigd, en door de Koloniale Regeringen niet illufoir gemaakt, belemmerd, en derzelver uitvoering of handhaving het zij zijdelings, of regtftreeks tegengewerkt kunnen worden; hergeen alleen gefchieden kan door de vereischt wordende middelen krachtdadig te doen ter uitvoer brengen. Alsdan kan het verder noodig onderzoek der Kolonie, zoo over 't algemeen als voornamelijk met opzigt tot derzelver landbouwkundige en commercieele belangen, door de Kaapfche Regering fuccesfivelijk gefchieden; waartoe het gefchiktfte middel zoude zijn het aldaar aanftellen eener commiffie van deskundige lieden, ter beheering van 's Lands domeinen; welke commiffie, door insgelijks daartoe berekende geëmployeerden, in alle vakken behoorlijke nafporingen zoude kunnen laten doen, de locale gebreken doen verbeteren, en door voorbeelden en aanmoediging cultuur en induftrie algemeen zoeken uittebreiden; en zulks door de geheele Kolonie te doen meten en karteren, de diftrikten en landerijen te doen befchrijven, te onderzoeken welke gronden tot de cultuur, en voor welke foort van voortbrengfelen ieder gefchikt zoude zijn, welke hoeveelheid van produkten dezelve zouden kunnen opleveren, welke landerijen tot veefokkerijen gefchikt zouden zijn, welke, om houtplantingen aan te leggen, enz.

De lezer zal in mijn Dagverhaal als in eene fchets vinden aangewezen, op welke wijze de Kolonie in

alle de onderscheidene vakken naauwkeurig onderzocht behoorde te worden, om derzelve belang en waarde te leeren kennen, en zich een juist denkbeeld te vormen, welke produkten, in welke hoeveelheid, en voor welke sommen, de Kolonie eigenlijk voor den handel zal kunnen opleveren. Men zal tevens daaruit, zoo wel als uit de verdere berigten, welke ik meene te geven, kunnen beoordeelen, wat 'er vooraf zal moeten geschieden, om in het vervolg zulke aanzienlijke voordeelen te kunnen verwachten; hetwelk naar te gaan des te noodzakelijker zal zijn, daar doch een ieder, en voornamelijk ondernemers van groote speculaties, gaarne vooraf willen geïnformeerd zijn, nopens hetgeen zij tot zoodanige ondernemingen zullen moeten te koste leggen, en welke voordeelen zij daarvan te wachten hebben; zonder welke voorafgaande berekening niet ligtelijk groote ondernemingen door particulieren zullen tot stand gebragt worden; terwijl dezelve nogtans tot den bloei der *Kasp*-Kolonie, en in zoo verre ook tot welvaart van het Moederland, vereischt worden, gelijk hier voren gezegd is, en men in het vervolg breedvoeriger zal bewezen zien.

Alhoewel nu de belangrijkste berigten omtrent verscheiden details der Kolonie alsnog worden te gemoet gezien, heeft echter het Staatsbewind reeds voor eenige jaren geleden zoodanige gepaste besluiten genomen, en zulke provisonale verbeteringen gestatueerd, dat daarvan de heilzaamste gevolgen

mo-

mogen te gemoet gezien worden , indien dezelve slechts behoorlijk worden ter uitvoer gebragt ; daar het Staatsbewind en de Afiatifiche Raad derzelve gevoelens omtrent de Kolonie genoegzaam hebben aan den dag gelegd , en ten duidelijfste getoond gegengen te zijn , alle zulke ondernemingen , als door particulieren mogten beproefd worden , en strekken zouden ter vermeerdering der bevolking en ter bevordering van cultuur , induftrie en handel , te faciliteren , en door concessien van landerijen , vrij transport als anderzins te begunftigen ; zoo als zulks gedeeltelijk blijkt uit eene alhier geïnfereerde Resolutie van het Staatsbewind , van den volgenden inhoud :

EXTRACT uit het Register der
Resolutien van het Staatsbewind
der Bataaffche Republiek.

Donderdag den 20 Januarij 1803.

„ Gehoord zijnde het gerapporteerde door de Com-
„ misfie van Marine en Kolonien , ingeolge van ,
„ en ter voldoening aan het besluit Commisforiaal
„ van den 17 dezer , n°. 9. geëxamineerd hebbende
„ eene Misfivè van den Raad der Afiatifiche Bezit-
„ tingen en Etabliffementen , in dato 14 bevorens ,
„ daarbij aan het Staatsbewind hebbende ingezonden
„ eene Notitie van perfonen door den burger

„ G. K.

„ G. K. VAN HOGENDORP aan hun ingediend ,
 „ en voor dewelke hij vrij transport naar *Cabo de*
 „ *Goede Hoop* had verzocht.

„ Is befloten den Raad der Afiatfche Bezittingen
 „ en Etablifementen te kennen te geven , zo als ge-
 „ fchied bij dezen , dat het Staatsbewind den geest
 „ van het rapport van den Raad over de *Kaap de*
 „ *Goede Hoop* tot grond van de inftrufie voor
 „ den derwaarts gezonden Commisfaris Generaal
 „ gelegd , en daardoor getoond hebbende , de ver-
 „ meerdering der bevolking aldaar , inzonderheid
 „ van nijvere Landbouwers , als wenfchelijk te be-
 „ fchouwen , van oordeel is , dat de geringe kosten
 „ immers in vergelijking met het nut der verzending
 „ van zodanige Land - en Wijnbouwers en Vee-
 „ boeren , alsmede der Spaanfche Schapen , welke
 „ toch en gewoonlijk met geringe uitvrachten der-
 „ waarts vertrekken , den Raad van het toeftaan
 „ der gementioneerde verzoeken niet behooren terug
 „ te houden.”

„ En zal te dien einde extract dezes aan den
 „ Raad der Afiatfche Bezittingen en Etablifemen-
 „ ten worden gezonden tot informatie.”

Accordeert met voorfz. Register , &c.

Deze aldus gemanifefteerde intentie van het Gou-
 vernement omtrent de *Kaap*-Kolonie , nevens de
 belofte , reeds voorheen aan mij gedaan , van mij

W.

Aldaar de noodige landerijen tot cultuur, zekere streken, aan bekwame baaljen, tot het oprigten van magazijnen en woonhuizen in eigendom af te staan, hebben mij doen besluiten met een talrijk huisgezin naar de *Kaap* te vertrekken, ten einde aldaar eene nieuwe Kolonie te stichten, daardoor gedeeltelijk eene nieuwe cultuur te introduceren, en de tegenwoordige gedeeltelijk te helpen verbeteren, bevorderen en aan te moedigen. Nadat mij dan door het Staatsbewind geaccordeerd was, mijn pensioen aan de *Kaap* te mogen genieten, en door den Afriatischen Raad vrij transport voor mij en mijn huisgezin naar, en de inwoning aan de *Kaap de Goede Hoop* was verleend, zoo heb ik den Heer J. A. DE MIST, die als Commisfaris Generaal voor deze Kolonie benoemd was, en aan wien ik te dien einde speciaal was aangewezen geworden, in verscheidene conferentien mijne voorfchreven meening te kennen gegeven, en eindelijk aan denzelven eene schriftelijke Memorie geprefenteerd, waarvan het gevolg is geweest, dat ik daarop van hem insgelijks schriftelijk een antwoord bekwam, in substantie overeenkomende met voorfchrevene aan mij gedane beloften, en over 't algemeen inhoudende, dat ik, overeenkomstig de intentie van het Gouvernement, alle faciliteit zoude genieten, welke tot de uitvoering van mijn plan dienstig zoude kunnen zijn.

De Gouverneur en Generaal en Chef JANSSENS, die mijn plan insgelijks probeerde, en voor onderne-

nemingen van dezen aard over 't algemeen scheen zich te willen intereseren, beloofde mij ook door de Kaapsche Regering alle ondersteuning te zullen laten genieten enz.

Ik was dienvolgens voornemens den eersten aanleg in Zuid-Afrika te beginnen met een huisgezin van veertig tot zestig Europeërs, meerendeels Landbouwers en Ambachtslieden, met oogmerk om dit getal, naar bevind van zaken, van tijd tot tijd te vermeerderen. Dan, hoe talrijke huisgezinnen zulke particulieren ook mogten gehad hebben, was het echter ligt te voorzien, dat het effect, hetwelk men daarvan te wachten had, in zulk een uitgebreid land niet dan zeer gering konde zijn, aangezien hiertoe de medewerking van een aantal vermogende en kundige particulieren en liefhebbers van cultuur, gelijk mede van aanzienlijke huizen van Negotie, ja zelfs van vereenigde Maatschappijen, vereischt wordt, als waardoor alleen het oogmerk van eenen belangrijken aanbouw spoedig bereikt kan worden.

Doordrongen van deze waarheid, en bezield met ijver om, tot vermeerdering van voorspoed en welvaart aan de *Kaap*-kolonie, en in zoo verre tot welzijn der Ingezctenen van deze Republiek zelve, naar mijn gering vermogen mede werkzaam te zijn, zocht ik verscheidene mijner kennissen en vrienden aantemoedigen, om de goede oogmerken van het Gouvernement, ten opzichte dezer Kolonie, door hunne medewerking te helpen bevorderen, en langs
dien

dien weg voor den handel van deze Republiek uitzigten en bronnen van welvaart te openen, wier genot zich, meer of min, over de geheele Natie zouden verspreiden.

Niet weinig was ik verblijd, toen ik in mijne pogingen zoo gelukkig slaagde, om vele aanzienlijke huizen van Negotie te Amsterdam, en vele vermogende particulieren in de Republiek gedisponeerd te zien, om aan mijn verlangen te voldoen, zoodra de heilzame gevolgen van den toen pas verkregen vrede zulks zouden toelaten, en de tijdingen van de teruggave der Kolonie en derzelver toestand bekend zouden zijn.

Nog meerder was ik verheugd, toen ik mijne voormalige kennis met den Heer **GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP** te Amsterdam, bij deze gelegenheid mogt hernieuwen, en dezen gedisponeerd vond, om met denzelfden ijver den voorspoed en handel der Kolonien en Bezittingen van deze Republiek, voornamelijk in de Oostindiën, te helpen bevorderen, niet alleen door de uitgave zijner voortreffelijke gedrukte werken, waarin zeer goede informatie en inligtingen voorkomen, maar ook door zijne neiging om dadelijk mede te werken, en geene moeite of kosten te ontzien, om de gemanifesteerde oogmerken van het Gouvernement zoo veel mogelijk te helpen bevorderen.

Naauwelijks had deze Heer, in den loop onzer conversatien, ontwaard, dat mijn oogmerk was om
aan

aan de *Kaap*, en wel aan eene voor den handel geschikte baai aan de Zuidoost-kust, eene nieuwe Kolonie te flichten, zoo toonde hij zich insgelijks bereidwillig, voor zijne eigene rekening eene nieuwe Kolonie te doen aanleggen, en te dien einde van tijd tot tijd een aanmerkelijk getal Kolonisten, onder eenen deskundigen Administrateur daarheen te zenden, gelijk mede schepen te doen uitrusten, en dezelve te voorzien van alle zoodanige noodwendigheden, als tot de nieuwe cultuur en aanleggingen vereischt zouden worden.

Niets konde op dien tijd zoo vleijend voor mij geweest zijn, dan een man gelijk de Heer VAN HOGENDORP, — achtenswaardig, zoo door geboorte als door de verdiensten welke hij zich in de hooge posten van Raad en Pensionaris der Stad Rotterdam, en in meer andere qualiteiten verworven heeft, en bovendien bedeed met importante middelen, en in 't bezit van het algemeen vertrouwen van het beste gedeelte der Natie, — dan, zeg ik, zulk een man met mijn plan ingenomen te zien; en niets kon mij zoozeer van den goeden uitslag mijner pogingen verzekeren, dan zulk eenen man greeed te zien om dezelve met alle zijne vermogens te ondersteunen.

Wij besloten dan onderling, dat ik vooreerst met mijn huisgezin, waarbij de Heer VAN HOGENDORP eenige Kolonisten voor zijne rekening wilde voegen, zoude vertrekken, met de schepen, welke
door

door den Aziatischen Raad uitgerust werden, om Amptenaren, Militairen en behoeften naar deze Kolonie over te brengen; terwijl de Heer VAN HOGENDORP vervolgens zelve een schip wilde doen uitrusten, om zijnen Administrateur met de noodige Kolonisten derwaarts te voeren. Alles in de vooronderstelling, dat, volgens belofte, zoo door den Commisfaris Generaal DE MIST als door den Gouverneur JANSSENS, de toegezegde landerijen aan ons aangewezen en gecedeerd zouden worden.

Ook had de Heer VAN HOGENDORP de goedheid, door een particulier arrangement, met voorkennis van den Commisfaris Generaal DE MIST, mij een capitaal van vijftien duizend guldens voor te schieten, onder hypothecair verband der landerijen, welke het Gouvernement aan de *Kaap*, volgens belofte, als een vrij eigendom aan mij zoude cederen.

Deze en andere arrangementen en afspraken wegens onze ondernemingen aan de *Kaap*, tot wederzijds genoeg getermineerd, en door de beloften van het Gouvernement op folide gronden gefundeerd zijnde, maakte ik mij gereed om spoedig te kunnen vertrekken, en voorzag mij van alle benoodigdheden, welke tot het oprigten van eene uitgestrekte Land-Oeconomie, tot het bouwen van woningen en tot het bedrijven van allerlei ambachten vereischt worden.

Ingevolge de orders van den Aziatischen Raad,

C

zou-

zoude ik in het begin der maand September 1803 met mijn huisgezin en met mijne goederen, ter inscheeping gereed zijn. Dan, door gebrek aan scheepsruimte en andere omstandigheden, was ik genoodzaakt, met een huisgezin van vijf en dertig personen, tot den 22 November te Amsterdam te vertoeven, op welken dag wij dan inscheepten, om te *Texel* aan boord te gaan van het gehuurde Transportschip, genaamd *de Vrouw Alida Theodora*, gevoerd bij Schipper HILB. VAN UIJEN; offchoon door sommige leden van den Asiatischen Raad begrepen was, en mij beloften gedaan waren, dat het overbrengen van mijn huisgezin, kolonisten, goederen en vee (waaronder verscheiden Spaansche Schapen door mij medegenomen zouden worden,) behoorde en zoude geschieden, door een apart, te dien einde door den Asiatischen Raad uitgerust schip; terwijl men begreep dat de ruimte, welke zoude overschieten, gevoegelijk met 's Lands behoeften voor de *Kaap*-Kolonie of voor de Indiën bevracht zoude kunnen worden; dan, daar door den Raad op dat tijdstip geene uitrustingen meer gedaan werden, moest ik mij vergenoegen op het voornoemde Transportschip geplaatst te worden. Het ontbrak op hetzelfde volstrekt aan de noodige ruimte; waarvan het gevolg was, dat van het begin af dat ik aan boord was gekomen, tot op ons arrivement aan de *Kaap* toe, ik aan de grootste onbeleefteden en overlast van het scheepsgezelschap was blootgesteld.

Zulks

Zulks wel voorziende, had ik, nog op de Reede van *Texel* zijnde, den Heer VAN HOGENDORP verzocht, bij den Afiatischen Raad te bewerken, dat ik met mijne familie en kolonisten van dat schip afgenomen, en op een ander geplaatst mogt worden. Dan, of het hiertoe aan tijd en gelegenheid ontbrak, of dat men meende andere orders daarop te kunnen stellen, mijn verzoek werd niet ingewilligd; maar intuschen verschenen aan boord, als Commisfarissen van den Afiatischen Raad, de Heeren WARENDORP en ARKEBOUT, Kollonel en Kapitein ter Zee, die, de bezwaren van alle zijden gehoord hebbende, de order en rust op het schip voor eenigen tijd herstelden.

Het waren drie groote Transportschepen met Troupen, welke door 's Lands Brik *de Vlieg*, onder de orders van den Kapitein ter Zee ARKEBOUT, tot de *Kaap* geconvojeerd zouden worden. Op den 22 December kregen de schepen bevel om 's anderen daags te zeilen, hetwelk echter van ons schip werd voorgekomen, doordien wij den vorigen nacht, terwijl de Schipper op de *Helder* aan wal was, met ons anker dreven, en reeds verre voorbij de *Helder* waren, alvorens iemand van het scheepsvolk zulks had waargenomen. Eindelijk wederom ten anker gekomen zijnde, kwam tegen den ochtend de Schipper aan boord; doch kort daarna wederom aan het drijven geraakt zijnde, waren wij genoodzaakt onder zeil te gaan, niet zonder gevaar

van te stranden , naardien wij langs strand op weinige pasfen van den wal heen dreven. Niettemin geraakten wij gelukkig in zee , en noodzaakten daardoor den Commandant der Vloot met 's Lands Brik , nevens de beide andere Transportschepen , ons te volgen.

De eerste vier en twintig uren hadden wij goed weder en wind , en vorderden ook voorspoedig tot digt bij den mond van het *Kanaal*; doch schielijk veranderden weder en wind , en noodzaakten ons wederom noordwaarts te wenden. Het werd eindelijk zoo stormachtig , dat de schepen elkanderen uit het gezigt verloren , en wij in de Noordzee over de acht dagen heen en weder gellingerd zijnde , eindelijk des avonds laat en onvoorziens nabij den wal op de hoogte van *Camperduin* ten anker kwamen , en des nachts nog een Loots aan boord lieten komen , om ons des anderen dags weder naar *Texel* te brengen.

Wij hadden in dien korten tijd reeds veel ellende en gebrek uitgestaan; en hoewel ik dacht al overvloedig van extra provisien en ververfelingen voorzien te zijn , ondervond ik toen , dat mij nog veel ontbrak , hetwelk ik mij van mijne vrienden te Amsterdam meende te doen nazenden , wanneer wij wederom op de Reede van *Texel* zouden gekomen zijn. Ik rade derhalve aan ieder die voor de eerste maal eene groote zee-reize onderneemt , zich rijkelijk van allerlei kleine geriefelikheden te voorzien , als welke
het

het onvermijdelijk lastige van zoodanige reizen merkelyk verminderen en lijdelyk maken.

Des ochtends vroeg, toen wij naar *Texel* terug zouden keeren, liep de wind om, en was voor onze reize gunstig, weshalve de Schipper van voornemen veranderde, en met eene voorspoedige wind onder zeil ging. Wij kwamen vervolgens gelukkig, schoon bij mistig weder, in en door het *Kanaal*, en vervolgens spoedig tot in het gezicht van de *Canarische Eilanden*, alwaar wij door tegenwind of stilte eenige dagen werden opgehouden, meest altijd het eiland *Teneriffe* en den vermaarden *Piek* voor onze oogen hebbende, zonder aan wal te mogen gaan, terwijl de Schipper van voornemen was, niet eerder dan op *St. Jago* te landen.

Ik heb mij bepaald mijne reize naar de *Kaap* niet dan met weinige woorden te beschrijven, zonder mij in een verflag te begeven van de Eilanden welke wij gezien of aangedaan hebben; als zijnde deze reize door vele anderen vóór mij uitvoeriger beschreven dan ik zulks zoude kunnen doen. In het vervolg zal ik daarvan alleen zoo veel gewag maken, als het geen ik omtrent den koophandel aantemerkten heb.

Eindelijk de wind wederom gunstig geworden zijnde, vervorderden wij onze reize tot de *Kaap-Verdische Eilanden*, kwamen op het Eiland *St. Jago* te *Porto Brago* ten anker om versch water in te nemen, en vertoefden aldaar eenige dagen.

Toen in onze fcheeps - behoefte aldus voorzien was, en een ieder zich, zoo goed zijne omftandigheden zulks toelieten, van verfche provifien voorzien had, (beftaande in zoete en zure Limoenen, Cocosnoten, Banannes, Ananas, Hoenderen, Varkens, Geiten enz., welk alles aldaar zeer goed en goedkoop is, bij voorbeeld, drie honderd zoete Limoenen of tien Peerlhoenders voor een' Spaanfchen Daalder,) zoo ligten wij wederom het anker, en vervolgden onze reize, fomtijds min, fomtijds meer voorfpoedig, koers nemende naar de kust van *Brazil*, alwaar wij het Eiland *Ascencion* in het gezicht kregen, tot dat wij van koers veranderden, oost - zuidoost ftuurden, en eindelijk na eene lange en moeilijke reize van vijf maanden, den Zuidhoek van *Afrika* ontdekten, op den 22 Mei 1803 in de *Simons-baai* in *Baai-Fals* ten anker kwamen, en te *Simonftad* aan wal ftapten.

Men zal ligt begrijpen dat ik geene geringe blijdfchap gevoelde, mij ontlast te zien van een gezelfchap, waarvan ik gedurende de geheele reize zoo veel overlast geleden had.

Ik verwittigde den Burger VERMAAK aan de *Kaapftad* van mijn arrivement, en verzocht hem mij een rijtuig te zenden, om met mijne familie aan de *Kaapftad* te komen, waar hij mij een logis zoude bezorgen. Ik was aan hem geadrefeerd door den Heer VAN HOGENDORP, door wien hij, nevens den Heer Mr. G. BELAERTS VAN BLOKLAND,

LAND, Procureur Generaal en Fiscaal op de *Kaap*, als Gemagtigde was aangesteld; terwijl tevens de Heer Gouverneur zich heeft gechargeerd Mede-Gemagtigde van den Heer VAN HOGENDORP te zijn, gelijk hij mij in eene conferentie declareerde.

Aan de *Kaapstad*' gearriveerd zijnde, ging ik den Heer Commisfaris Generaal DE MIST en den fungerenden Heer Gouverneur DE SALIS, Lid van den Raad van Politie, complimenteren; zijnde de Heer Gouverneur JANSSENS toen ter tijd absent, en bezig met het doen eener binnenlandsche reize langs de Oostkust en de grenzen van het *Kafferland*.

Na de eerste pligtplegingen bij de voornaamste Amptenaren afgelegd, en eenige dagen aan de *Kaapstad* vertoeft te hebben, retourneerde ik naar *Simonstad*, omtrent acht uren van de *Kaapstad* gelegen, om mijne Kolonisten provifioneel aan wal te logeren, en mijne goederen te doen losfen, welke in 's Lands Magazijnen opgeflagen werden. Vervolgens weder in de *Kaapstad* gekomen zijnde, verzocht ik aan het Gouvernement een lokaal, alwaar ik provifioneel met mijn talrijk huisgezin konde logeren, ten welken einde aan mij de Gouvernementsplaats, genaamd *het Ronde boschje*, een uur van de stad gelegen, werd aangewezen, alwaar ik dan mijn intrek nam, en mijne kolonisten en goederen met groote kosten van *Simonstad* op wagens liet overbrengen.

Inmiddels door VERMAAK verwittigd zijnde, dat door Gouverneur en Raden van Politie tot Commisfarissen waren benoemd SEBASTIAAN VALENTIJN VAN REENEN, Ontvanger van 's Lands Middelen, en JAN ANDRIES HORACK, Lid van den Burgerraad der *Kaapstad*, om met de Gemagtigden van den Heer VAN HOGENDORP en mij te aboucheren, ons te informeren en aanwijzing te doen van de beste en geschikfte gelegenheden ter bereiking onzer voorgestelde oogmerken, omhelsde ik met vreugde de gelegenheid om met deze Heeren en hunne achtenswaardige en beminnelijke familien kennis te maken, en had, nevens VERMAAK, onderscheidene conferentien met hunlieden, waarin zij ons vele bijzonderheden nopens de situatie der binnenlanden mededeelden, en van den staat der zeekusten treffelijke inlichtingen gaven.

In het bijzonder ben ik aan beide genoemde vrienden verplicht wegens de gelegenheid, welke zij mij van tijd tot tijd verschafden, om een goed getal notabele en verstandige inboorlingen te leeren kennen, zoo wel uit de *Kaapstad* als van de buitendistrikten, tot aan de afgelegenste grenzen der Kolonie toe; door wier gezamenlijke informatien ik mij ten sterkste bevestigd vond in de goede denkbeelden, welke ik sedert verscheidene jaren wegens dit gewest had opgevat; maar door vergelijking van welke informatien, met hetgeen in de beste gedrukte werken over dit land gevonden wordt, ik genoegzaam overtuigd

tuigd werd, dat deze Kolonie in hare geheele bijkans onmetelijke uitgestrektheid, indedaad voor zoodanige importante verbeteringen vatbaar is, dat de vruchten en het provenu daarvan al dat gene zouden overtreffen, wat de verhevenste verbeelding zich daarvan voorstellen kan. Alleenlijk scheen men in het midden van zoo vele gunstige gelegenheden eenigzins verlegen te zijn, nopens de keuze der landstreken en baaijen, om de geprojecteerde nieuwe Kolonien te stichten. Met ongeduld wenschte ik nu hoe eerder hoe liever een begin met mijne voorgestelde werkzaamheden te kunnen maken, en verzocht, nevens voornoemde Gemagtigden des Heeren VAN HOGENDORP, met den Heer Commisfaris Generaal daarover te mogen confereren; hetwelk geaccordeerd zijnde, verklaarde ons de Heer DE MIST, dat hij genegen was ons zoo spoedig mogelijk het effect der beloften aan ons gedaan, te laten genieten; dat echter, terwijl de Heer Gouverneur nog dadelijk op zijne binnenlandsche reize was, welke hij ook voornamelijk zoo vroeg had ondernomen, om naar de beste gelegenheid tot stichting onzer Kolonie omtezien, hij Commisfaris Generaal van oordeel was, dat wij de terugkomst van den Gouverneur dienden aftewachten, daar deze alsdan ons de beste informatien en aanwijzingen zoude kunnen geven; te meer, naardien de Gouverneur reeds aan hem Commisfaris Generaal had gefchreven, dat hij een voortreffelijk stuk lands, tot ons oogmerk dienstbaar,

had gevonden en uitgekozen, zijnde het zoogenaamde *Oude Niqua-land*. Naardien ik nu over deze landstreek reeds op onderscheidene wijzen had hooren oordeelen, zoo nam ik de vrijheid den Heer Commisfaris Generaal te vragen, of dat diftrikt groot genoeg en voldoende zoude zijn voor onze ge-projecteerde onderneming, waarop hij de goedheid had te antwoorden, dat het eene fchoone landstreek was, zijnde tien tot twintig uren lang, en voorzien van water en houtbosfchen.

Wij betuigden den Commisfaris Generaal onzen dank voor zijne goede intentien, en in afwachting van de terugkomst van den Gouverneur, zocht ik inmiddels van de locale gefteeldheid der Kolonie, (waarvan ik reeds in Europa door den Heer EGBERTUS BERG goede onderrigting had bekomen, voornamelijk ten opzichte van de *Mosfel-* en *Plettenbergs-baaijen*,) nog zoo vele informatien intewinnen als mogelijk zoude zijn; weshalve ik meerdere kennis maakte met zoodanige Inboorlingen en Ingezetenen, van welken ik wegens het een en ander nadere berigten konde bekomen. Ik hoorde bij deze gelegenheid vele klagten over de gepasfeerde tijden, en bemerkte onder de Ingezetenen geen groot vertrouwen op de goede vooruitzigten tot verbetering van den voorfpoed der Kolonie, welke zij, naar deszelfs handelwijze te oordeelen, van het nieuwe Gouvernement te verwachten hadden. Daar ik nu dit kun wantrouwen toefchreef, gedeeltelijk aan geheugen

gen van gelede rampen, en gedeeltelijk aan onkunde van de goede intentien van den Souverein om den bloei dezer Volkplanting te bevorderen, zoo zocht ik op alle mogelijke wijzen een beter vertrouwen bij hen te verwekken, en communiceerde hun te dien einde de gemanifesteerde intentie van het Staatsbestuur, alsmede van den Commisfaris Generaal en den Gouverneur, van welke goede bedoelingen hun de dadelijke ondernemingen van den Heer VAN HOGENDORP en mij, als daarop alleen gevestigd zijnde, tot een bewijs konden verftrekken. Dan, hoezeer was ik niet verwonderd, bij de Ingezetenen niet alleen weinig vertrouwen daarop te befpuren, maar uit hunnen mond te hooren, dat ik in het vervolg na eigene ondervinding welligt anders zoude oordeelen. Met één woord, men zeide mij regtuit, dat ik, om mij niet bedrogen te zien, mij niet te veel moest vleijen met een goed succes; dat ik zou ondervinden van tijd tot tijd met fchoonklingende woorden en beloften, naar het oud Oostindisch gebruik, gepaaid te worden; en dat ik eindelijk, wanneer mijne middelen zouden zijn uitgeput, geene of zeer weinige vruchten van mijne moeite en kosten zoude genieten.

Deze tijding verbaasde mij ecnigzins. Dezelve echter voornamelijk toefchrijvende aan vooringenomenheid, en mangel aan kennis van de goede intentie van het Opperbestuur der Republiek ten opzichte der Volkplanting, zocht ik de denkbeelden
dc-

dezer lieden te wederleggen, alles bijbrengende wat mij geschikt scheen om hun betere gevoelens inteboezemen. Ik toonde hun te dien einde eenige Resolutien van het Staatsbewind en van den Asiatischen Raad, waaruit ten duidlijkste was blijkende de ernst, waarmede men de verbetering der Kolonie, zoo wel ten aanzien der bevolking als der aanmoediging van cultuur, industrie en handel, begeerde, terwijl voorts de voorzorg ter verdediging der Kolonie aan iedereen voor de oogen lag. Hierbij communiceerde ik hun tevens het aandeel dat Nederlands vermogende ingezetenen en kooplieden in het vervolg in het belang der Kolonie wilden nemen; doch maar weinigen konde ik eene betere hoop doen opvatten. Men zeide mij, dat de Kolonie sedert vele jaren onder eenen zwaren druk en despotismus had gezucht, hetwelk een' na-deeligen indruk bij de Ingezetenen had nagelaten, waarvan men zich alsnog niet ontdoen konde.

Ik communiceerde den Heer VAN HOGENDORP deze gezegden, welke mij intusfchen stof tot nadenken gaven, en besloot nu in het vervolg nog meerder oplettendheid en voorzigtigheid te gebruiken bij alle zoodanige demarches, als mij, hetzij bij het Gouvernement of wel bij particulieren te doen stonden, en inzonderheid te letten op het gedrag, hetwelk personen, waarmede ik eenige zaken van belang te behandelen had, jegens mij zouden houden, en intusfchen als ongemerkt de heimelijke machi-

elminatien en intrigues natesporen, welke tot hiertoe aanleiding mogten hebben gegeven, dat over dit schoone gewest zulke strijdige begrippen verspreid zijn, en daarover zoo verkeerd geoordeeld is, dat daardoor waarschijnlijk tot hiertoe alle verbetering is vertraagd en tegengewerkt geworden.

Spoedig bemerkte ik dat het aan de *Kaapstad* geenzins aan intrigues ontbrak, en ik zag met leedwezen, als een gevolg daarvan, meest alle aanmerkelijke personen, zoo wel onder de amptenaren als particulieren, benevens geheele families, onder elkanderen gebrouilleerd.

Men verhaalde mij ook dat eenige weinige intriguanten onder de rijke Kapenaars, reeds sedert vele jaren immer hadden getracht een' dominerenden invloed bij het Gouvernement te verkrijgen, en hetzelfde alsdan te misleiden tot het doen van onberadene stappen; waarin zij dan ook maar al te wel waren geslaagd, zoo vóór den tijd dat de Kolonie door de Engelschen is genomen geworden, als gedurende het Engelsch Gouvernement; waardoor dan honderden van ingezetenen onberekenbare verliezen hebben geleden, en geheele huisgezinnen geruïneerd zijn geworden, en welke verkeerde invloed ook tot nog toe plaats heeft.

Ik was toen ter tijd ook voornemens, gedurende de afwezenheid van den Gouverneur, kleine reizen in het land te doen, voornamelijk naar de westzeekust; doch ik werd hierin belet door gebeurtenis-

nisfen, welke mijne attentie geheel bezig hielden; en kort daarop de tijding van den nieuw-uitgebarsten Oorlog in Europa, aan de *Kaap* gekomen zijnde, begon ik ook bevreesd te worden voor mijne in Holland toevallig teruggeblevene goederen en kolonisten, als zijnde juist de noodzakelijkste tot het aanvangen mijner werkzaamheden, welke ook bij mijne afreize uit de Kolonie nog niet gearriveerd waren.

De Gouverneur intusfchen, door eenen expresse, van den nieuwen oorlog verwittigd zijnde, verhaastte zijne terugkomst naar de *Kaapstad*, alwaar hij in eenen goeden welstand arriveerde. Zijne aankomst met verlangen te gemoet gezien hebbende, complimenteerde ik denzelfven; bij welke gelegenheid hij de goedheid had eenige bijzonderheden van zijne reize aan mij te verhalen, en onder anderen te zeggen, dat hij een goed stuk lands voor den Heer VAN HOGENDORP en mij had gevonden, zijnde de Gouvernements-post in het *Oude Niqua-land*; verder zeggende, dat hij binnen weinige dagen eene conferentie met de Gemagtigden van den Heer VAN HOGENDORP, en met mij wilde houden, om over onze zaken te spreken. Deze conferentie, en meer daarop volgende, werden tusfchen ons gehouden; in dezelve werd hoofdzakelijk gefproken over de gelegenheid van het *Oude Niqua-land*. Naardien ik echter toen ter tijd reeds beter van die landstreek onderrigt was, zoo observeerde ik, dat het hoofdvereischte daaraan ontbrak, als zijnde aan
geene

geene baai gelegen, van waar men de produkten ter zee konde vervoeren. Daar werd ook wel gesproken van de *Mosfel-* en *Plettenbergs-baaijen*; echter met aanmerking, dat het Gouvernement aldaar geene landen ter zijner vrije dispositie had. Men sprak ook van de *Zwartkops-* of *Algoa-baai*; doch daarop was ik in geenen deele gesteld, als zijnde van de gelegenheid dier baai reeds door den Kapitein ter Zee SIOGAMA geïnformeerd, en door deskundige inwoonders van het distrikt onderrigt van de bedenkelijke situatie dezer landstreek ten aanzien der veiligheid, dewijl de onrustige bewegingen en rooverijen der uitgewekene Kaffers en eener bende Hottentotten, welke aldaar hun verblijf hadden, nog steeds aanhielden.

Er werd dan ten laatste in eene conferentie besloten, en de Gouverneur schieen zulks met ijver te wenschen, dat ik zelve eene landreise langs de Zuidoostkust zoude doen, om zoo wel te onderzoeken, in hoeverre de baaijen tot de kust- en zeehandel bekwaam zonden zijn, — namelijk de mond van de *Brede rivier*, of de zoogenaamde *St. Catharina-baai*, de *Visch-* en *Vleesch-baaijen*, de *Mosfel-* en de *Plettenbergs-baaijen*; — alsmede omtzien naar geschikte landerijen, ter dispositie van het Gouvernement staande, welke door hetzelfde aanden Heer VAN HOGENDORP en mij zouden kunnen worden overgedaan en gecedeerd.

Ik nam dezen last gaarne op mij, oordeelende dat
ik

ik met eigen oogen beter zoude zien dan door vreemden; te meer daar de eerste schets tot het plan eener nieuwe Kolonifatie, in verband beschouwd met eenen uitgebreiden zeehandel, door mij reeds voor vele jaren ontworpen was, en thans ter uitvoer zullende gebragt worden, ik ook het best zoude kunnen oordeelen, welke situatie tot zulke stichtingen het gunstigste mogt zijn, en wat partij, zoo door eigene cultuur, als door aanmoediging en hulp van de Ingezetenen der naastbijgelegen landen en distrikten, daarvan door den handel zoude kunnen getrokken worden.

Ik maakte dan spoedig de noodige preparatien tot dezen togt, waartoe ik, — gedeeltelijk uit gebrek aan een' ordinair boerenwagen, (waarmede doorgaans de landreizen in Zuid-Afrika gedaan worden, zijnde dezelve meerendeels bespannen met twaalf tot zestien osen), en gedeeltelijk om het vooroordeel te wederleggen, hetwelk aan de *Kaap* heerschte, dat het namelijk niet mogelijk zoude zijn om met een ander rijtuig dan zulk eenen boerenwagen de reize door de binnenlanden te kunnen voltrekken, — gebruik maakte van mijne uit Europa medegebragte zware en extra sterke reiskoets, bespannen met twaalf trek-osen, en wel voorzien van provisien, gereedschappen, beddegoed, hangmatten en verdere noodwendigheden voor de reize, om, des noods, overal te kunnen kamperen; terwijl ik tevens vier rijpaarden en eenige van mijne kolonisten, nevens
drie

drie gehuurde hottentotten, mede op reis nam, van welke laatsten de ééne als voerman, of, zoo als men aan de *Kaap* zegt, als wagenrijder, en twee als osfenleiders geëmploijeerd werden, waarbij de Gemagtigden van den Heer VAN HOGENDORP, uit deszelfs naam, één van zijne kolonisten te paard voegden.

Aldus de preparatien gereed, en ik voorzien zijnde van een' openen brief van aanbeveling van den Gouverneur aan den Landdrost van *Zwellendam*, TAURÉ, als mede aan de Burger-Veld-Commandanten en Cornets, om mij des noods alle adfistentie en hulp te verleen, en met specialen last aan 's Lands Posthouderen aan de *Mosfelbaai*, het *Oude Niqualand* en de *Plettenbergs-baai*, om mij alle informatien te geven nopens de landerijen, welke aan het Gouvernement behooren, en om en naastbij hunne posten gelegen waren, enz. — ondernam ik in de maand September 1803, van mijne provifionele woonplaats aan *het Ronde boschje*, na alvorens het distrikt der *Kaapstad* beschouwd te hebben, met mijn gevolg de reize in de Binnenlanden, waarvan ik thans de bijzonderheden het Publiek aanbiede.

Ik moet hier nog aanmerken, dat, naardien het oogmerk mijner reize hoofdzakelijk is geweest, dat gedeelte der Kolonie 't welk ik doorreis heb, landbouwkundig en commercieel te beschouwen en te onderzoeken, ik mijne beschrijving ook in dien zin heb

D

heb